

cap al cèltic ŪLVOS (contra el que dona a entendre M-Lübke).

Bé sembla doncs que tot tendeix a denunciar aquest romànic VOLVA de M-Lübke com un fantasma que s'haurà d'esborrar del diccionari romànic.

Anem, doncs, al cèltic. Quant a aquest, la descoberta de M-Lübke és perfectament fundada. M-Lübke defineix el ky. *ulw* com 'pols' («staub»). Pedersen (*Vgl. Gr. Kelt. Spr.*, 33, § 26.2, 2f.) li dona més aviat el sentit de 'cendra en caliu' («hot embers»), però ja hem vist que aquest és precisament el sentit en judeo-francès, llemosí, perigordí i Ardèche; i bé deu ser fundada també la definició 'pols' a Galles o en britònic, car tot plegat (cendretes i pols) són formes de 'polsim': deu ser, doncs, això amb doble aplicació. Pedersen (allí i a p. 255, § 162) confirma la identitat etimològica amb PULVIS (i el mateix ve a fer Pok., *IEW*, 802.17, que es limita a adherir-se a l'etim. de M-Lübke i Pedersen); Pedersen explica el detall del vocalisme; i Pok. hi afegeix la vasta família indoeuropea, de la qual *ulw* i *pulvis* formen part: ll. *pollen*, pruss. ant. *pelanne* 'cendra', *pleynis* 'cendra en pols', scr. *palāvās* 'boll, reuig' etc.

D'altra banda hi ha altres formes britòniques províncies de la desinença singulariva -IN, que fa el joc entre sing. i plural en aquests idiomes: sobretot bretó *ulvenn* «duvet qui s'élève du lin quand on le peigne» (Pedersen), i ky. *ulwyn* (que VHenry hi equipara, amb la traducció «cendre»). El sentit del mot bretó coincideix en forma colpidora amb l'acc. del mot català, en tota la seva copiosa doc. medieval, que, per cert, Meyer-Lübke encara no coneixia. VHenry (*Lexique Et. du Breton Mod.*, 215) afegeix que *ulven* és també «déchet de fil» (cf. cat. *volva* de filagarses); i hi ha encara altres formes bretones que coincideixen bellament amb el sentit d'altres accs. cat., oc. i alt-it.; si bé no ens hi podem fer tan forts perquè semblen estar dins un entrellat lexical complicat i poc clar.⁴ En tot cas, i en resum, la identitat semàntica del mot cèltic amb el cat. i gallo-romànic és d'una evidència esclatant.

Cert que entre les formes dial. it. n'hi ha alguna que sembla indicar una base semàntica 'embolcall': «guscio ---»; «bucce delle castagne», «--- involto ---», i és això el que degué induir M-Lübke al seu VOLVA, que relacionava amb INVOLVERE (relació incerta); però d'altra banda d'altres que van cap al que ja coneixem bé com a català, occità i cèltic. «Friscello» (Bertoni), que és «spolvero, volanda», «fétu» (i cf. cat. *fluixell* = *duvet*); Poschiavo *olva* «polvere ---», Bergamo *olva* «lolla, loppo»; i fins aquells «guscio» etc., si els examinem més detingudament, veiem que de la idea de 'embolcall' no en tenen més del que en té el cat. *boll* i el cat. *bolva de segó*, car el piem. *vorva* és «il piccolo involto, che copre il grano», les «bucce» són en forma de «frantume»; hi ha *gusci*, sí, però són els que «involgono il formento, orzo etc.»; o sigui, tot plegat són encara menes de boll; o pallús, que ve a ser el mateix que 'polsim vegetal que volia'. Doncs, tampoc hi ha cap base semàntica en les formes italianes (diríem millor gallo-italianes), per separar-les de les cat., gallo-romàni-

ques i insulo-cèltiques.

I en conclusió queden esvaïdes una per una totes les aparences que havien conduït a aquest tipus VOLVA, i a la resultant duplictat etimològica.⁵

Queda encara un detall formal, en la terminació del mot, que podria induir a dubtar. Romànic -A però cèltic -O-; per més que tant M-Lübke com Pokorny i els altres ni en fan cas, com donant per sobreentès que això s'explica tot sol, com una petita innovació morfològica que no importa. I no deixen de tenir raó. Encara, però, em pregunto si tal oposició és antiga; i fins, eventualment, si verament existeix. En les llengües britòniques les vocals finals (com -O- i altres) aviat desaparegueren. El tipus gàllic en -OS (ULVOS) al capdavant és un postulat de M-Lübke, per més que Pokorny i d'altres l'hi hagin admès; en bretó i en el ky. *ulwyn* 'cendra', l'afegiment de -IN emmascara tot indici de quina seria la vocal final.

Admetem que a base de *ulw* no es pugui postular una base ULVĀ. Però puix que *ulw* és l'homòleg del ll. *pulvis*: no seria més aviat ULVĪ- la forma gàlica? Només aquesta vocal -I, en efecte, és la que coincidiria amb la vocal -i del llatí *pulvis*. Aquest mot és sobretot masculí en els temps clàssics, però també femení, ja en l'arcaic Enni i en molts altres més tardans (vegeu la llista en el Benoist-Gölzer). El cas és que en tot l'indoeuropeu els mots en -i poden ser femenins o masculins, i més sovint allò. Si la forma gàlica fou un femení ULVĪ-, llavors s'explica per si sola la forma ULVA que ha revestit en romànic: allò havia de passar a un fem. *olve* del romànic arcaic, on la -e havia de pendre un timbre tèrbol, sense arribar a poder caure de pressa quasi enlloc (a causa del grup LV): en aquestes condicions, sota l'empenta del gènere femení, era natural que es confongués amb els mots romànics en -A.

Als indicis de ULVĪ- gàlic es pot afegir el que hi aporta *bulbena* (infra), ULWĒNA < ULWEINĀ, que suposa tema en -i + -NĀ. He de deixar, però, aquesta qüestió en mans dels celtòlegs, únics que podran dir si el timbre del ky. *ulw* és compagina del tot amb la hipòtesi ULVĪ- amb -i (recordem que la *u* del ky. sona *ü*). Els fets cèltics en aquest aspecte són complicadíssims. Dels paràgrafs que Pedersen dedica a la «infecció» i «umlaut» (veg. p. 36, § 254.1, 375, § 255.13, n. 4, 377, n. 6, 380, § 257.1) no sé veure res que s'oposi al tractament que he suposat (al contrari hi veig casos on una *l* següent sembla impedir una palatalització); però no ens fem il·lusions: és un afer tan complicat i casuístic (com ja diu Pedersen) que només un celtòleg podria judicar-lo.

Després de M-Lübke i fins a aquests treballs meus no en sembla que s'hagin fet altres aportacions importants sobre la qüestió. Cal desdenyar l'opinió de Krüger (*l. c.* i *Hochpyr.* VII, 364) com sempre abassegat per les qüestions etnològiques i fent poc cas dels arguments lingüístics (natural, doncs, que estigui sota la idea d'«embolcall del gra» i s'obstini en VOLVERE, junt amb el pretès VOLVA); poc o res de nou hi aporta Hubschmid (*Rom. Helvet.* XXX, 3-10; *Praerom.*, 4 i 8, i